

PLUS

Bijlage voor het weekeinde

Het Bourtange van Ger Siks en John Stoel

„Ik woon toch al joaren in Bourtang, mor 'k heb nou dingen zain, dei 'k nog nooit zain haar”. Verbaasde uitroep van een geboren en getogen Bourtanger in het Groninger museum voor Stad en Lande. Hij staat oog in oog met veertien dorpsportretten. Bourtange, gezien door fotograaf John Stoel en schilder-tekenaar Ger Siks. Beiden hebben de werkelijkheid van Bourtange als uitgangspunt genomen. En die werkelijkheid geven ze nu ver-

van elke zo ontstane afbeelding werd een kleurenfoto gemaakt.

John Stoel: „Vier jaar geleden hadden wij al het plan om onze beide technieken te combineren, mijn realisme met dat van Ger. Als ik iets wil vastleggen, moet het aanwezig zijn. Ger hoeft het alleen maar in zijn kop te hebben om het er te laten zijn”.

Ger Siks: „Technisch ben ik in staat om de hele Grote Markt in Groningen te schilderen zoals het is, met de bussen, de mensen erbij, alles. Als ik dat doe, is het knap. Dan is het kunst. Maar als je hetzelfde doet door een foto te nemen, krijg je een veel grotere geloofwaardigheid. Het

zig zijn. Want ik ben op de stad wel uitgekeken”.

Ger Siks: „Bovendien bleek, dat we veel te pretentius waren. We wil-

foto van John Stoel en gaf deze de sfeer van die dagen. De nazi-pop werd een man, die in een boom op het marktplein bungelt.

Ger Siks: „Voor mij is die plaat een soort smaakmaker geweest. Ineens zag ik, dat onze samenwerking toch best kon lukken”. John Stoel: „Bourtange lag voor mij een stuk gelukkiger, meer buiten mijn opdrachtersfeer. Ger komt uit Bourtange. Ik niet. Ik kom uit Stadskanaal”.

Ger Siks: „Ik was persoonlijk nogal betrokken bij het recon-

den. De vorige burgemeester, Loopstra, heeft gezegd: „Het Bourtange van nu is niks waard”. Ja, voor hem, omdat hij niet uit Bourtange komt. Voor veel Bourtangers betekent het wel veel. Mensen van buiten gaan nu bepalen hoe het dorp eruit moet komen te zien. Door de reconstructie zullen sommigen zich niet meer thuisvoelen in hun eigen omgeving”. (Zie daarover Winschoter Courant van 6 januari 1973; met Ger Siks terug naar Bourtange, Straks verkopen ze hier nog plastic kanonnen).

John Stoel: „Voor mij lag het natuurlijk anders. Maar toen ik de kaarten zag en merkte, dat hotel Bik straks in een gracht komt te liggen, dacht ik: nou, dat is wel een heel vergaande reconstructie. En om dat gevoel voor onszelf aan te geven, zouden we een plaat kunnen maken, niet met een gracht erop, maar met een heel meer”.

Meer dan een jaar hebben Ger Siks en John Stoel aan hun Bourtange-project gewerkt. Soms lag



Samenspel tussen schilder en fotograaf

Ger Siks: „Wij rijden naar Bourtange in de auto. John zit aan het stuur. Ik zie die boerderij staan met dat zeil onder de kap en ik zeg meteen: „Die moeten we hebben”. John kijkt even op en zegt: „Nee, dat lijkt me niks”. Een week later staan we op het Marktplein in Bourtange en ik denk nog eens na over wat John zei: „Het lijkt me niks”. Ik denk: hoe kan dat nou? John is

eerste keer, dat je een andere boerderij bedoelde. Deze had ik toen niet gezien. Maar die tweede keer... ik vond het meteen fotografisch al een goed ding. Maar dat fotograferen leverde wel heel wat problemen op. Er lag een bult stenen in de tuin. Die kan je fotografisch niet omzeilen. Links stond een stookhok. Daar kon ik ook niet omheen. Ger heeft toen die sto-

Eén van de gedichten bij het project-Bourtange

Vattien

Verdubbel de wacht
dan 't vuur in 't oosten zengt
en wild gerucht van oaventuur
deurbrekt de stilt in ons bestoan

Zai 't volk nou stoems
aan 't morreln mit heur ploug
nog is 't gain mörgenvrouw

gangspunt genomen. En die werkelijkheid geven ze nu vertekend weer. Resultaat van het

kunst. Maar als je het zien door een foto te nemen, krijg je een veel grotere geloofwaardigheid. Het knappe is dan weg. Het wordt ook niet meteen als kunst gezien".

John Stoel: „Daarbij komt, dat het voor Ger met zijn techniek een langdurige zaak is om dingen te maken. Hij verricht dan monnikenwerk. Het wordt gewoon ambachtelijk bezig zijn. Met zijn gedachten is hij dan al veel verder. En dan gaat hij zich natuurlijk vervelen. Als hij zich kan baseren op foto's, gaat het werk natuurlijk veel vlugger".

Het oorspronkelijk plan was om foto's van de stad Groningen te vertekenen. Dat plan werd voor subsidie ingediend bij de gemeente Groningen. Een jaar lang bleef het in de la van de toenmalige wethouder van culturele zaken, Van der Ree, liggen. Max van den Berg, de opvolger van Van der Ree, trok die la open. Hij zag er wel iets in. De gemeenteraad van Groningen keurde een subsidie van f 12.000 goed. Maar toen puntje bij paaltje kwam, zagen Ger en John het plan niet meer zo zitten.

De vonk was allang gedoofd. John Stoel: „Ik zat toen net een beetje in de slop. Ik krijg al veel opdrachten voor foto's van de stad. En als ik dan in mijn vrij werk ook nog uitgerend foto's van de stad moet maken, krijgt het weer zo'n opdrachtersfeer. Dan kan ik niet meer zo creatief be-

en wild gerucht van oaventuur deurbreke de stilt in ons bestoan de viever 't ronde siever vree veur wel de jucht ontstegen de woan veuroetgang rekt en rekt.

Wel overzigt de nacht en wait wat de morgen brengt

verdubbel de wacht kiek oet veur roaven bloud aan de veren leg 't oor aan de grond op luster naar 't droaven van rode peerden wit schoem om 't bit de dood aan wel bezit

den zeefdrukken maken op linnen en die dan gaan bewerken. We dachten dat kan makkelijk. Het bleek, dat we technisch veel te hoog grepen. En toen knapten we af".

Jaren later zag Ger Siks een foto van John Stoel (marktplein van Bourtange) hangen op een tentoonstelling in Appingedam. Hij had toen net een opdracht om een zeefdruk te maken voor de Grafiekring Groningen. Langzamerhand kwam het oude plan bovendrijven. Ger Siks dacht aan de dagen vlak na de oorlog, toen op het marktplein van Bourtange een pop met nazi-kleren aan verbrand werd. En hij nam de

nog is 't gain morgenvrouw verdubbel de wacht noar veur en achter en lie veur laand en loug veur de beschoaven en striel

Wat aarbaider lacht ter wat waider ligt nog op knijen zien rout te vlijen te beden

O grote wachter geef heden dat de wereld gaat ons veurbie

SIMON VAN WATTUM

structie-plan Bourtange. Ik was bang, dat er over vijftig jaar een advertentie in de Winschoter Courant zou komen te staan: wie heeft er nog foto's van het Bourtange van vóór de reconstructie? Ik vond, — om dat te voorkomen — het Bourtange van nu in elk geval vastgelegd zou moeten wor-

Siks en John Stoel aan hun Bourtange-project gewerkt. Soms lag het werk een tijd stil, omdat hun werkwijze enorme technische problemen met zich meebracht. Een week vóór de opening van de tentoonstelling in het Groninger Museum waren de kleurenfoto's uit het laboratorium van Capi-Lux eindelijk naar hun zin. Maar toen bleek, dat het formaat van de afdrucken niet deugde. En weer moest alles overgemaakt worden.

In een hok van vier bij vier in het Groninger Museum hangen dan toch veertien kleurenfoto's van Bourtange, en de zeefdruk waar het project mee begonnen is. Op een diaprojector worden eindprodukten van John Stoel vertoond, foto's waar al heel wat aan gedaan is. Het zijn de basispresenten voor het werk van Ger Siks. In een hoekje staat een bandrecorder, waaruit de stem van de dichter Simon van Wattum klinkt.

Ger Siks: „Simon en ik waren allang van plan samen iets te doen.

„Het lijkt me niks". Ik denk: hoe kan dat nou? John is toch altijd in voor zulke dingen. Goed, we rijden terug naar Groningen. John trapt plotseling op de rem. Wijst naar die boerderij en roept: „Die moeten we hebben". John Stoel: „Ja, ik dacht de

Toen bedacht ik opeens: waarom iets verzinnen als dit er al ligt. En ik vroeg Simon: Heb jij er bindingen mee? Waarop hij zei: Met Bourtange an sich heb ik niet die bindingen, die jij hebt. Maar het feit, dat het een vesting is geweest en weer wordt, is een gegeven waar ik wel wat mee kan".

John Stoel: „Die dreiging van een vesting, hè. De bedreiging van de mensen in Bourtange, die door een vesting zo onvrij omsloten worden".

Ger Siks: „Ja en zinnen als: „Bourtange gevang in vrouger tied". De mensen moeten er weer leven zoals het vroeger was, hoewel ze er geen

Daar kon ik ook niet omheen. Ger heeft toen die storende lijnen weg kunnen schilderen. Hij heeft er ook de kleur in gebracht. Om het een beetje neoneffect te geven, hebben we de randkleuren erop laten spuiten. En zie ..."

bindingen mee hebben. Het is de bedoeling, dat Simon in totaal veertien gedichten maakt. En dan maken we er een boek van. Waarschijnlijk komt het in het najaar uit bij de Stichting Salland. En dan wordt het hele project ook in Bourtange geëxposeerd, eventueel in de synagoge".

John Stoel: „Simon maakt geen gedichten bij de foto's hoor. Dan zou het een stripverhaal worden. Maar wij maken wel nieuw materiaal, foto's, tekeningen en de mengvorm. Dat kunnen best illustraties van de gedichten zijn, vooral van Ger. Want ik kan de vroegere tijd niet fotograferen. Maar Ger kan dat wel tekenen".

We hebben een nieuwe werkelijkheid gemaakt

Ger Siks: „Uitspraak van John: in fotografie kan alles. Nou, daar is hij later wel op terug gekomen".

John Stoel: „Ja, halverwege zaten we echt in een dieptepunt. Het afdrucken van de platen bleek waanzinnig veel moeilijker dan we gedacht hadden. De proefopnames die we toen zagen gaven ons weinig hoop. We dachten er toen zelfs over maar een stap terug te doen en de door Ger bewerkte foto's als eindprodukten te beschouwen. Rampzalige problemen waren het. We hebben toen een paar maanden niks gedaan".

Hoe goed de mensen op het laboratorium ook hun best deden, het blijft moeilijk over te brengen welke exactheid van kleur en sfeer je wilt. Soms zochten ze op het laboratorium naar de exacte kleur en dan was de sfeer klote. Soms hadden ze kleurafwijkingen en was de sfeer toch goed. Het ging om het karakter.

Ger Siks: „Uiteindelijk is het dan toch gelukt. We hebben nu een hoeveelheid mogelijkheden uitgeprobeerd. Voor ons is het werk een geweldig materiaalverkenning geweest".

John Stoel: „Toen we begonnen, hadden we twee werkvormen in ons hoofd. Ik zou foto's maken en dan aan Ger vragen om die te versterken. Ik kon bijvoorbeeld gaan vragen of hij ergens een deur wou wegschilderen en er een poort van wou maken. Ik zou hem dan een opdracht geven en omgekeerd zou Ger mij opdrachten geven voor foto's, waar hij dan mee verder zou kunnen. Nou, op die manier hebben we nooit gewerkt".

Ger Siks: „Nee, het was veel meer samendoen dan

we gedacht hadden. Ik stond bijvoorbeeld eens met wat Bourtangiers te praten en ondertussen nam John foto's, waar ik niks van afwist. Uit dat ruw materiaal koos ik dan wat uit om verder mee te gaan".

John Stoel: „Andere dingen hebben we nog meer samen gedaan".

Ger Siks: „Ja. Ik wilde bijvoorbeeld persé iets van het jodenkerkhof. John had een foto gemaakt en toen wou ik er zo'n tuil plastic bloemen bij hebben. Hij zei: dat versier ik wel voor je. Toen heeft hij op een ander kerkhof een kleurenfoto van die bloemen gemaakt. En de krans komt van het kerkhof van Vlagtwedde. Dat brachten we dan op de basisfoto. En ik heb er nog wat bij- en weg-geschilderd.

We hebben ook een aantal platen niet kunnen maken. We zouden ergens op het land een foto maken, nou, daar hoefde haast niks aan veranderd te worden. Alleen, toen we er waren, stond de zon verkeerd. Toen zei John: dan komen we over twee maanden zo en zo laat terug. Maar toen bleek, dat de boer zijn haver had omgeploegd. Weg plaat".

John Stoel: „We zouden ook een plaat maken van een aangevreten deur. Eerst kon het niet vanwege de zon. Een paar maanden later bleek, dat de schaduw verkeerd viel".

Ger Siks: „Zo hebben we geweldige prenten gezien, die nooit gemaakt zullen worden en ook nooit gemaakt kunnen worden".

John Stoel: „Achteraf kun je zeggen, dat we in de werkelijkheid beelden hebben gezocht, waarin we konden ingrijpen. Zo hebben we een nieuwe werke-

lijkheid gemaakt, waarbij de onvrede van Ger met de wijze van reconstructie in Bourtange ook meespeelde".

Ger Siks: „Er is iets opgetreden, wat ik niet verwacht had. Ik had gedacht, dat de artistieke visie van John en die van mij zouden botsen. Dat is nooit het geval geweest. We hebben alles samen gedaan. Er zijn foto's geweest, die ik eigenlijk gefotografeerd heb. Maar ik ben ook vaak halverwege het schilderen naar John toegestapt om te vragen: Hoe moet het nou verder? In feite heeft hij de schilderkwast vastgehouden en ik de camera".

John Stoel: „We gaan nu nog een project samen doen. Sinds een maand of wat is er een nieuw fotografisch procedé. De proeven daarvan lijken erg gunstig voor ons. Maar we kunnen nu ook de eindverwerking zelf in handen houden. Het zwart-wit kan ik zelfdoen. En de kleuren kunnen we met zeefdruk inbrengen. Peter Kouthoofd kan ons daar prachtig mee helpen. Hij kan het helemaal".

Ger Siks: „Het Bourtange-project is nu goed afgesloten. Maar voor mij zou het zonder follow-up toch niet compleet zijn".

John Stoel: „Voor mij ligt de zaak subtieler. Dit project was voor mij te veel een materiaalverkenning. Nu we een bepaalde techniek gevonden hebben, zou ik die in een afgerond project willen verwerken. Maar wat dat moet worden ... ik weet het nog niet".

GERT FOKKENS

